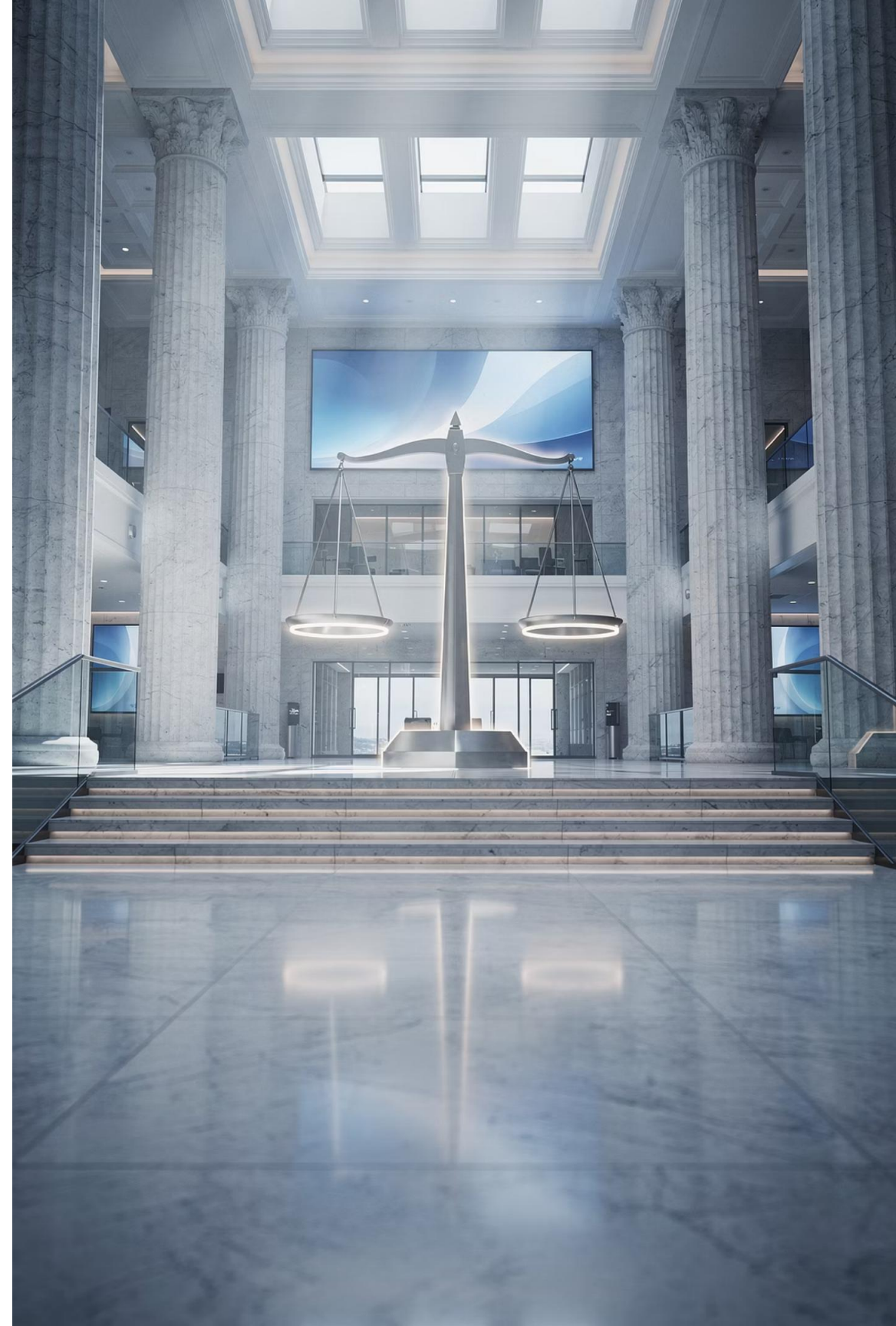

Тема 9: Оскарження та Перегляд Судових Рішень

Механізми перевірки законності, обґрунтованості та вмотивованості судових рішень у кримінальному провадженні. Апеляційний, касаційний та виключний перегляд відповідно до КПК України, практики Верховного Суду та ЄСПЛ.

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС. ОСОБЛИВА ЧАСТИНА

Мета та завдання теми

Розмежування повноважень

Визначати компетенцію судів різних інстанцій та межі їх втручання у перегляд рішень.

Судовий контроль

Оцінювати ефективність механізмів судового контролю за дотриманням прав і свобод людини.

Аналіз скарг

Аналізувати доводи апеляційних і касаційних скарг, виявляти процесуальні та правові помилки.

Функціональне розуміння

Розуміти процедури оскарження як інструмент виправлення помилок і забезпечення справедливості.

План теми

Структура вивчення

01

Право на оскарження судових рішень

02

Апеляційне провадження

03

Касаційне провадження

04

Виключні форми перегляду

05

Межі перегляду судових рішень

Право на Оскарження Судових Рішень

Судове рішення — результат людської діяльності, а отже потенційно містить помилки. Право на оскарження є не «додатковою опцією», а фундаментальною гарантією кримінального процесу. Воно виростає з усвідомлення складності правосуддя: суд оцінює докази, тлумачить право, формує внутрішнє переконання — і на кожному етапі можливі помилки.

Зміст права на оскарження

Процесуальний вимір

Можливість подати скаргу у встановленому законом порядку з дотриманням строків і вимог до змісту.

Матеріальний вимір

Можливість досягти реального перегляду рішення. Формальна можливість подати скаргу без реального шансу на розгляд не відповідає стандартам справедливого суду.

Позиція ЄСПЛ

Якщо держава створює систему оскарження, вона повинна бути ефективною, реальною і доступною. Право на перегляд — важливий елемент права на справедливий суд.

Функції права на оскарження

Захист особи

Захист прав конкретного учасника провадження: підозрюваного, обвинуваченого, потерпілого, прокурора.

виправлення помилок

Механізм виявлення і виправлення судових помилок — порушень права, неправильного застосування норм, недоліків оцінки доказів.

Єдність практики

Інструмент формування єдиної судової практики. Вищі суди «навчають» нижчі суди правильно застосовувати закон.

- Право на оскарження — це право вимагати, щоб судові рішення було перевірене на відповідність праву, логіці і справедливості. Недотримання процесуальних вимог до скарги може бути підставою для відмови у її розгляді.

Апеляційне Провадження

Апеляція — це одночасно і продовження розгляду, і його критичне переосмислення. Вона існує не для того, щоб «переслухати справу ще раз», а щоб з'ясувати, чи було правосуддя здійснене належним чином.

Особливості апеляційного перегляду

Що перевіряє апеляція?

Апеляція — єдина стадія, де допускається повноцінна перевірка як фактичних, так і правових аспектів справи. Апеляційний суд може досліджувати докази, повторно допитувати свідків, перевіряти логіку висновків.

Межі апеляційної скарги

Апеляція діє в межах скарги — саме сторона визначає, що підлягає перевірці. Суд не виходить за ці межі довільно, за винятком випадків істотних порушень прав людини.

Результати апеляційного розгляду

- Залишити рішення без змін
- Змінити рішення
- Скасувати і ухвалити нове рішення
- Скасувати і направити на новий розгляд

Стандарти ефективної апеляції

Підстави для перегляду

Апеляція перевіряє не просто «незадоволення сторони», а конкретні порушення: неправильне встановлення обставин, неповноту дослідження доказів, порушення норм права.

Позиція ЄСПЛ

Апеляційний перегляд має бути ефективним: суд повинен реально перевіряти доводи сторін. Формула «суд першої інстанції все встановив правильно» без власного аналізу не відповідає стандартам справедливого суду.

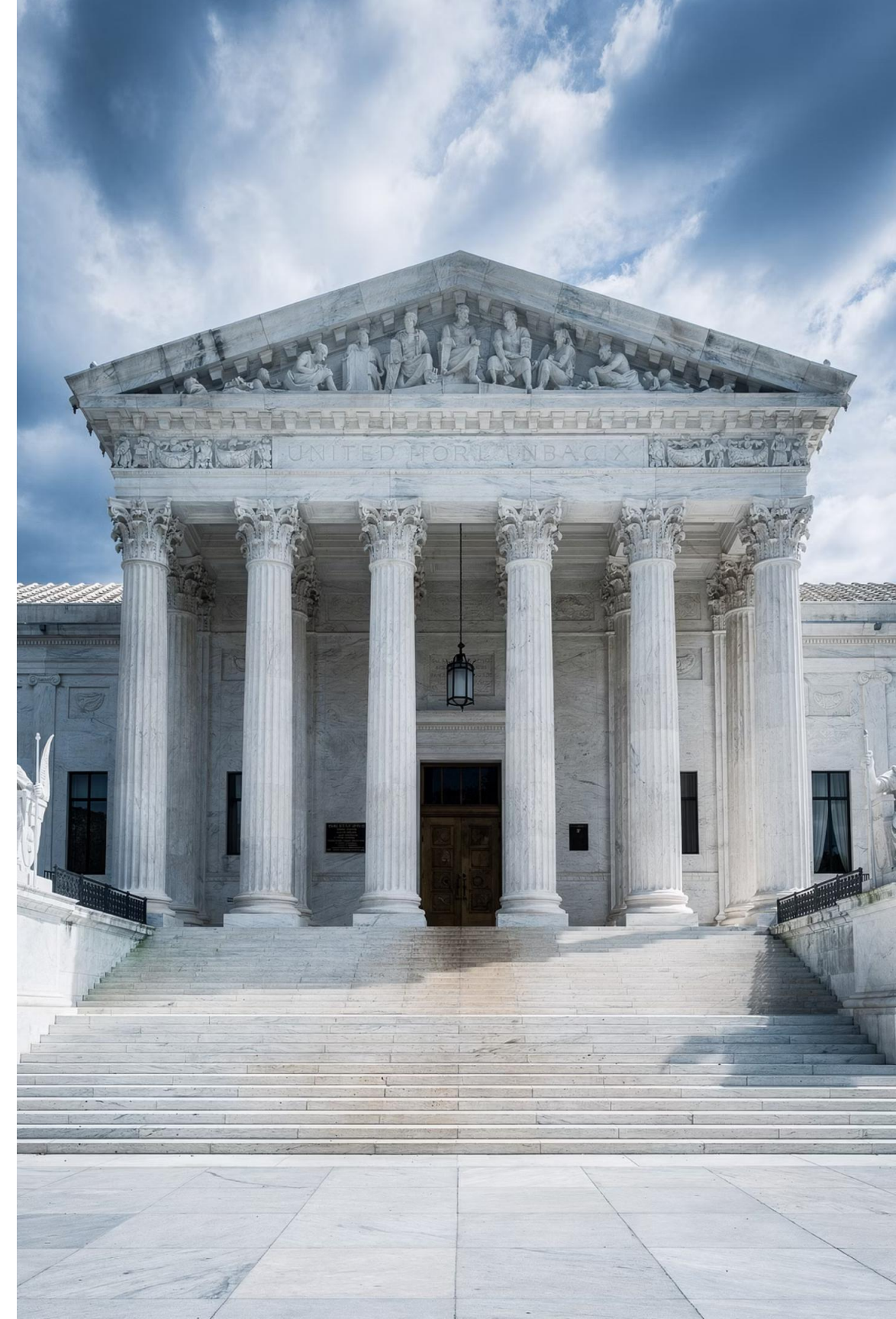
Культура судового мислення

Суд першої інстанції знає, що його рішення буде перевірене — це стимулює уважніший підхід до доказів і чіткішу мотивацію висновків.

Апеляція — це місце, де вирішується, чи було правосуддя у першій інстанції — чи лише його імітація.

Касаційне Провадження

Касація — це інший рівень контролю з іншими цілями. Якщо апеляція відповідає на питання «чи правильно встановлені обставини», то касація ставить більш жорстке питання: чи правильно застосовано право.

Апеляція vs Касація: ключові відмінності

АПЕЛЯЦІЯ

Предмет перевірки:
факти і право

Дослідження доказів:
так, може досліджувати

Роль: виправлення помилок
у конкретній справі

Апеляційний суд

КАСАЦІЯ

Предмет перевірки:
лише право

Дослідження доказів:
ні, не переоцінює

Роль: забезпечення
єдності практики

Верховний Суд

Касаційний суд не є «третім судом факту». Його завдання — перевірити, чи дотрималися суди нижчих інстанцій вимог права, а не повторно встановлювати обставини справи.

Роль касації у системі правосуддя

Межі касаційного перегляду

Касаційний суд перевіряє правильність застосування норм матеріального права та дотримання норм кримінального процесуального закону. Він не втручається у фактичні обставини, якщо вони встановлені належним чином.

Результати касаційного розгляду

- Залишити рішення без змін
- Скасувати і призначити новий розгляд
- Змінити рішення
- Закрити кримінальне провадження

Праотворча функція

Через касаційні рішення виробляються стандарти тлумачення норм права. Позиції Верховного Суду стають орієнтиром для судів нижчих інстанцій.

Позиція ЄСПЛ

Касаційні суди мають право обмежувати компетенцію питаннями права — це не суперечить праву на справедливий суд, якщо особа вже мала повноцінний апеляційний перегляд.

Виключні Форми Перегляду Судових Рішень

Коли апеляція і касація вичерпані, рішення набирає законної сили. Але кримінальний процес не ігнорує ситуації, коли істина відкривається пізніше або коли правосуддя здійснювалося з порушенням фундаментальних стандартів. Саме для цього існують виключні форми перегляду.

Підстави виключного перегляду

Нововиявлені обставини

Обставини, які існували раніше, але не були і не могли бути відомі суду: новий свідок, новий висновок експертизи, встановлення факту фальсифікації доказів.

Рішення ЄСПЛ

Якщо ЄСПЛ констатує порушення права на справедливий суд, держава зобов'язана переглянути справу процесуально, а не лише декларативно визнати порушення.

Системні дефекти

Встановлення неконституційності закону, застосованого у справі; встановлення злочинних дій судді чи інших учасників, які вплинули на результат.

❏ Важливо: Виключний перегляд — не «ще одна інстанція». Закон встановлює жорсткі критерії: обставини мають бути істотними, впливати на результат справи і не могли бути враховані раніше.

Роль Верховного Суду у виключному перегляді

Останній гарант

Виключний перегляд концентрується на рівні Верховного Суду. Якщо всі звичайні інстанції пройдені, втручання можливе лише на найвищому рівні.

Подвійна функція

Верховний Суд не лише виправляє конкретну помилку, а й формує стандарти, що мають запобігати подібним ситуаціям у майбутньому.

Міжнародне право у національній системі

Після рішень ЄСПЛ національні суди змушені не просто визнати порушення, а переглянути справу з урахуванням встановлених стандартів. Це означає, що міжнародне право «вбудовується» у національну систему правосуддя.

Виключний перегляд — це момент, коли правосуддя визнає, що остаточність рішення не може бути важливішою за істину і справедливість.

Межі Перегляду Судових Рішень

Система перегляду рішень не є безмежною. Вона свідомо обмежена, щоб зберегти баланс між двома фундаментальними цінностями: справедливістю і стабільністю судових рішень.

Принципи обмеження перегляду

1

Принцип диспозитивності

Суд вищої інстанції реагує лише на ті помилки, на які вказує сторона. Саме сторона визначає, що вона оскаржує і з яких підстав.

2

Винятки з правила

Якщо виявлено істотні порушення прав людини або грубі порушення закону — суд не може їх ігнорувати, навіть якщо сторона про них не заявила.

3

Reformatio in peius

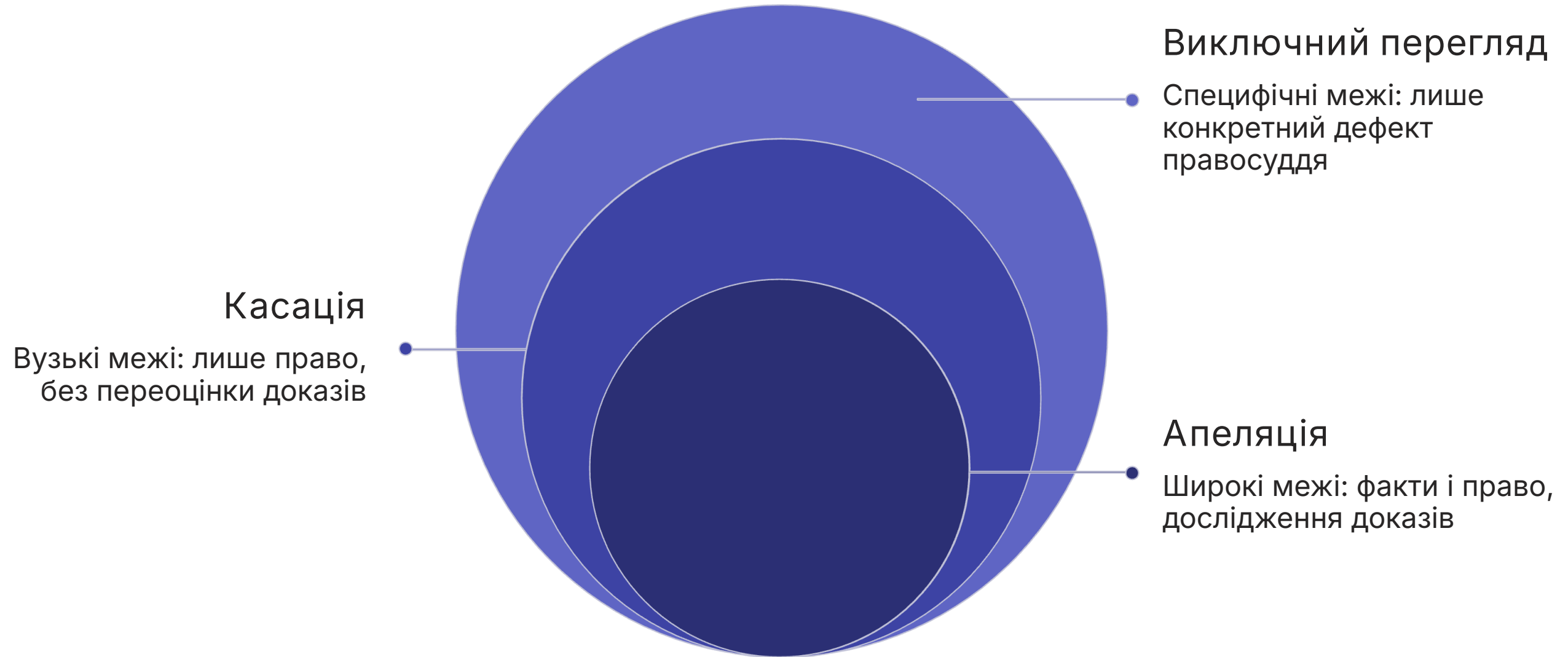
Заборона погіршення становища особи: якщо рішення оскаржує лише сторона захисту, суд не має права погіршити становище обвинуваченого.

4

Правова визначеність

У певний момент рішення повинно стати остаточним: особа розуміє свій статус, держава реалізує рішення, суспільство довіряє системі.

Межі перегляду залежно від інстанції

Межі перегляду є гнучкими: вони існують, але не можуть бути використані як виправдання очевидної несправедливості. Типові помилки практики — спроби переоцінити докази в касації або подання апеляції без чіткого формулювання доводів.

Типові помилки у практиці оскарження

Помилки сторін

→ Спроби переоцінити докази в касаційній скарзі

→ Подання апеляції без чіткого формулювання доводів

→ Ігнорування процесуальних вимог до скарги

→ Повторення позиції першої інстанції замість вказівки на помилки

Помилки судів

→ Формальне обмеження доводами скарги при очевидних порушеннях

→ Вихід за межі перегляду без належного обґрунтування

→ Підтвердження рішення першої інстанції без власного аналізу

Підсумок: Правосуддя як Процес Самоперевірки

Право на оскарження

Фундаментальна гарантія — захист особи, виправлення помилок, єдність практики.

Апеляція

Повноцінна перевірка фактів і права — ключовий механізм виправлення судових помилок.

Касація

Перевірка правильності застосування права — забезпечення юридичної якості та єдності практики.

Виключний перегляд

Визнання помилки навіть після завершення провадження — баланс між остаточністю і справедливістю.

Правосуддя — це не один акт, а процес, який перевіряє сам себе. Межі перегляду — це лінія, яка відокремлює контроль за правосуддям від його руйнування.

